

Чемність

Віктор Петров (Домонтович)

(З циклу "1921 рік")

Цього разу на закритих зборах райпарторганізації т. Портянко виголосив промову не з приводу боротьби з бандитами, не про завдання КНС[1] в боротьбі проти куркулів, знов таки й не про заміну продрозкладки продподатком, але про дещо зовсім нове, інше, можна сказати, несподіване: про чемність!.. Про обов'язок кожного партійця бути чемним.

Був т. Портянко худорлявий, миршавий, заклопотаний і метушливий. Його дерли, його рвали на частини. Він завжди спішив. Він або лаявся, або підписував на ходу папірці, або крутив ручку телефонного апарату і з одчаєм кричав у рурку: "Корсунь! Корсунь! Корсунь", викликаючи округовий центр. Іноді енергійно дмухав в рурку. Під ліктем, міцно притиснений до боку, був завжди з ним обдертий і рудий плоский портфель, в якому не лежало ніколи нічого, крім пожовклого числа "Правди" та аркуша промокального паперу. Портфель він носив для престижу та за довгою звичкою мати під ліктем серветку. За кілька років перед жовтневою революцією він працював у Києві офіціантом. Він бачив світ і знав світ. У питанні про чемність він міг виступити з властивою для нього експресією й авторитетністю.

Оскільки т. Портянко репрезентував у районному масштабі партію, він був свідомий своєї ваги й свого значення.

У своїй промові, виголошеній перед партійним активом району, він з огидою одізвався про нікчемну й підлу, ворожу пролетаріатові буржуазну чемність, що була тільки машкарою, якою різні князі й буржуї на протязі тисячоліть прикривали своє обличчя експлуататорів. Він вимагав від присутніх, щоб кожен свідомий і чесний пролетар розмежувався з цією ганебною й гнилою буржуйською чемністю. Йому дуже хотілось висловитись у питанні про те, як саме треба поводитись заслуженому большевику, загартованому в бурях і грозах революції. Приміром: як треба сморкатися, з допомогою пальця, чи користуючись носовою хусткою? Чи треба скидати шапку, коли урядуєш в установі, чи, навпаки, сидіти в себе за столом у шапці, зсунувши її набакир? Знов таки: чи треба відповідати "Драстуйте" на кожне здоровкання одвідувача, що ввійшов до установи, чи гнівний і суворий погляд, кинутий мовчки або з відповідною лайкою на відвідувача, скаже останньому краще, ніж будь-що, з ким він має справу і куди саме він прийшов?

Однак оскільки з цього приводу жадних директивних вказівок з округового центру не було одержано, а питання само по собі було неясне не до кінця пророблене і могло викликати в дискусії чимало суперечок, т. Портянко обійшов ці слизькі й двозначні питання.

- Краще не треба, - сказав собі т. Портянко й сплюнув перед собою на підлогу.

Він промовляв дві години. І ще три чверті години. Він добре таки впрів в цей

гарячий соняшний день, виголошуючи свою темпераментну промову перед представниками партійної організації. Він закликав кожного чесного і відданого партійця-пролетаря озброїтись пролетарською чемністю в справі боротьби за світову революцію і взяти за приклад щодо цього та вчитись в т. Леніна й Троцького, т. Енгельса і т. Маркса.

- Хай живе світова революція й її великий вождь т. Ленін! - закінчив свою промову т. Портянко.

Матрос Вирвизуб, заврайвідділу Наросвіти, сидів на стільці в першому ряді, закинувши ногу на ногу і відтопирений великий палець на босій його нозі увесь час рухався, активно реагуючи на особливо гучні й патетичні місця промови секретаря партійної організації.

Коли т. Портянко закінчив, усі відразу подивились на нього. Усі розуміли, що промова, виголошена т. Портянком, в першу чергу торкається не заврайзу і не завфінвідділу чи міліції, але як справа культурна, тонка й, можна сказати, делікатна стосується саме його, Вирвизуба, як заввідділу наросвіти.

Тов. Вирвизуб підвівся. Він випростався, високий і великий, міцно впершись в підлогу, як на кораблі в шторм. Він став на те місце, де перед цим стояв т. Портянко. Як досвідчений промовець, він сказав "Товариші!" й після цього помовчав.

- Товариші! - сказав тоді знову т. Вирвизуб, і громовий його голос потряс стіни кімнати, шибки в вікнах і присутніх; - Коли ми були на кораблі славного революційного Балтфлоту, так ми панів-офіцерів, взявши за руки й за ноги, розгойдавши, кидали за борт у море, або ж у корабельну топку. Знову ж, скажу я про себе й таке, що коли я командував загonom і ми в січні 18-ого року завоювали Київ, ми ставили, без ніяких балачок, до стінки кожного генерала, буржуя, банкіра й митрополита, і слава про наші геройські діла грізною хмарою і до цього дня дивує світ.

Він зробив павзу. Він змінив тон, Він сказав м'яким, майже ласкавим голосом, що так контрастував з громовим резонансом його голосу, пристосованим до штормів.

- Однак, - сказав т. Вирвизуб, - партія, т. Ленін і вслід за ним і наш славний вождь світової революції в нашому районі т. Портянко, кажуть нам: годі вже, братішки, годі. Нужно потіхоньку. Полігоньку. Велікатно, а не так як фуліган какой, ілі ещо как шпана якаянебудь. Ето, я говорю, понімаєть нужно, хоч ні кожний ето бачити може, способность до того імеєть.

Матрос набрав повітря в груди, роздув щоки, зробив круглі очі і закінчив:

- Од нас вимагаєтьса тепер обхожденіє, показатъ чемність, як сказав т. Портянко, а не так, щоб: - Ах, ти сукин син, буржуй, матъ... ставай до стінки! І зараз за шпалер. Ми ето понімаєм, колі ето партія каже, бо вона на то своє соображеніє імеєть.

... Наступного дня в сусідньому селі т. Вирвизуб на чолі комісії, до складу якої входили голова й секретар місцевої сільради, представник учительської профспілки з району, заврайшколою й тутешній учитель, оглядали священничий будинок, в якому передбачалось восени розташувати школу. Серед присутніх була також і місцева вчителька, молода і недосвітчена дівчинка, яка ще не звикла й не знала, як треба

поводитись і триматись в такому поважному товаристві, в присутності героя революції матроса Балтфлота т. Вирвизуба.

Члени комісії стояли посередині великої порожньої кімнати, колишньої залі, де тхнуло вогкістю й цвіллю, дівчина осторонь, спираючись плечем, коло стінки.

Йшла загальна розмова про придатність чи непридатність будинка для школи. Тов. Вирвизуб похмуро дивився на дівчину, що самотня стояла перед ними під стінкою. | те, що вона стояла під стінкою, це діяло йому на нерви, бентежило, турбувало. І тоді сповнений люті, звертаючись до неї, він сердито гукнув:

- Стань на середині кімнати!

Дівчина, не знаючи, як це зрозуміти, густо почервоніла й розгублено продовжувала стояти під стіною.

Тоді рывкнув т. Вирвизуб:

- Стань, кажу я тобі, по середині кімнати! Скільки разів треба повторювати. Доволі ви вже постояли попід стінкою, Годі вже. Минули вже ті часи, коли ми ставили вас під стінку. Ми навчимо, як треба бути чемними! - додав т. Вирвизуб, і в голосі його бриніла рішучість і погроза.

... І потім, коли т. Вирвизуб вертався з Горобіївки до району, він гірко нарікав і скаржився своїм супутникам на те, що деякі з безпартійних саботують розпорядження уряду і партії.

- Важко працювати, - казав він, - копи найпростіші правила чемного поводження доводиться тлумачити й пояснювати навіть освіченим людям. Ти вже його й на думці не маєш розстрілювати, а воно таки пнеться, все одно само до стінки стає. Некультурність!..

[\[1\]](#) Комітет незаможних селян.